

УДК 711

Н.Я.КРИЖАНОВСЬКА, д-р архіт., С.П.ЦИГИЧКО

Харківська державна академія міського господарства

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИМВОЛІКИ

Розглядаються основні фактори, що впливають на особливості формування і розвитку ландшафтно-рекреаційного середовища з елементами національної символіки. Висвітлюється їх зв'язок з композиційно-просторовою структурою рекреаційних об'єктів.

У сучасному світі тенденції формування міського середовища є такими, що з кожним роком стає все більш популярним влаштування саду з елементами національної символіки. При цьому характерною особливістю є не тільки формування «своїх» національних парків у країнах з багатою і давньою історією садівництва, але й запозичення чужих традицій, їх переосмислення, адаптація до екологічних, кліматичних та інших умов.

Природно-кліматичні фактори формування рекреаційного середовища

Історія розвитку держав і цивілізацій, що існували з давніх часів, була багато в чому пов'язана з їх географічним розташуванням і, отже, з їх природно-кліматичними умовами. Цей фактор значною мірою вплинув і на розвиток ландшафтного мистецтва.

Кількість тепла і вологи, частота випадання опадів, характер рельєфу, сила та переважаючий напрямок вітру – це тільки головні природно-кліматичні умови, що зумовлюють розвиток того чи іншого напрямку (регулярного або ландшафтного) в садівництві різних країн.

Безпосередньо залежить від умов клімату асортимент рослин, що переважають в різних точках Земної кулі. Раніше широкому розповсюдженню рослин перешкоджала неможливість їх точного підбору. Теплолюбні рослини півдня і сходу не витримують суворі зими Північної і Центральної Європи. Сьогодні це питання вирішується двома шляхами: перший – вирощування морозостійких гібридів та акліматизація деяких видів рослин, другий – використання аналогів, тобто рослин, подібних за кольором та конфігурацією крони, абрисом листя, можливістю топіарної обробки, часом цвітіння і т.д.

У країнах зі спекотним кліматом – Месопотамії, Єгипті та Персії – вода завжди була великою цінністю. Тому в їхніх садах ніколи не зустрінеш природних водойм та водотоків: річок, струмків, водоспадів.

Водойма в такому саду – це прямокутний басейн і канали, що перетинаються під прямим кутом. Вони крім декоративних виконують також функцію зрошення навколишніх земель. Рослинність (фінікова пальма, сикомор, кипарис) також тулилася до води, що була єдиним джерелом життя серед розпеченого піску і каміння. Повною протилежністю є сади Китаю, де до 70% території займає вода в різноманітних її виявах: озера, ставки, струмки і т.п. Природні гори й пагорби тут доповнюються і збагачуються штучними композиціями із скель і валунів, а до всього цього – буяння зелені і квітів.

В Японії природа сама багато в чому пояснює походження стилістики саду. Ця гориста країна з красивими й різноманітними ландшафтами, де можна зустріти скелі та струмки, пологі схили та озера, а також відкриті вітрам морські берега з дивовижними формами дерев, стала гідним взірцем для створення чудових мініатюрних ландшафтів.

Природно-кліматичні фактори мають суттєвий вплив на просторово-композиційне вирішення саду. Арабський сад, який часто є зеленою оазою серед пустелі, – це ізольований з чотирьох боків затінений дворик, де завжди панує життєдайна прохолода. М'який клімат та різноманітний рельєф Китаю і Японії зумовили відкритість і вільне планування саду, відтворення форм природи. В Італії регулярна планувальна організація саду та його терасування, пов'язане з гористим рельєфом, поєднуються з розкриттям живописних пейзажів. З терас відкривається вид на красивий силует гори, чудову долину або морський залив.

Релігійне світосприйняття як фактор, що впливає на формування рекреаційного середовища

Структура, призначення, композиція та інші специфічні особливості саду різних країн багато в чому залежать від психології сприйняття дійсності жителями країни, тобто від їх релігійного світосприйняття.

Давньогрецька культура затверджувала життєлюбство, її гаслом був пошук краси й гармонії людини з природою. Грецькі гаї, що прилягали до храмів богів та богинь, вважалися священними, але були призначені для прогулянок. У галях ховали героїв, встановлювали їм монументи і на їхню честь тут же проводили спортивні змагання та ігри. У садах проходили заняття видатних мислителів з їх учнями. Гаї були світлими й просторими, в них цілком справджувалася ідея свята життя, що панувала в суспільстві.

Подібне ставлення до саду було в Давньому Римі, який запозичив у Греції майже весь пантеон богів та її багатющу культуру. До існуючих функцій саду (спорт, навчання) греки додали відпочинок і розваги.

Ключ до розуміння філософії японських садів – більш емоційне ставлення до дійсності. Характерна особливість японського менталітету – вміння активно сприймати будь-який художній образ, домислювати його і співпереживати разом з автором. Це пояснює лаконічність і разом з тим багатозначність, символізм, властивий японським садам. Уміння буквально читати приховані символи тут зовсім не потрібне, важливий тільки власний стан, власне занурення в атмосферу саду. Все це зумовлено релігійною філософією Дзен-буддизму.

У більшості європейських країн (Англія, Італія, Франція і т.д.) пануючою державною релігією було християнство, яке вважається однією з найдемократичніших релігій світу, особливо така його гілка, як католицизм. Ставлення християн до природи завжди було утилітарно-раціональним. Глибокий філософський зміст, характерний для країн Сходу, був відсутній. Форми рельєфу, водойм і рослин підкорювалися волі людини як вищої живої істоти, створеної за образом та подобою божою. Створюючи свій сад, типовий європеєць ніколи не думав про Бога, а тільки про задоволення своїх утилітарних потреб і честолюбних намірів.

Сади ісламських країн також мають свої яскраві особливості. Пов'язані вони здебільшого з тим, що Коран забороняє зображувати людей і тварин. Тому в композиції саду використовують правильні геометричні форми, а декоративне оформлення вирішують у вигляді рослинних орнаментів. Відсутня скульптура.

Тісний зв'язок між релігією і розвитком садівництва простежується в сусідстві саду з культовими спорудами. Храми Давньої Греції були оточені галями. При кожному буддійському храмі Японії обов'язково знаходився хоча б невеликий садочок, а сади при китайських храмах та монастирях часом досягали колосальних розмірів. Схожі традиції існували в Індії – сади влаштовували не тільки при храмах, але й навколо мавзолеїв правителів. Середньовічні храми в містах Європи не були оточені садами. Але при монастирях існували чудові сади, які мали не тільки утилітарний, але й декоративний характер. Православні храми України і Росії здебільшого знаходилися не серед саду, а вписувалися в природний ландшафт і ставали його логічним завершенням.

Соціальний фактор

Одним з найголовніших факторів, що впливають на специфіку розвитку рекреаційних об'єктів, є соціальний фактор – рівень розвитку країни. Садівництво може розвиватися лише в могутніх та багатих державах, де завдяки праці рабів чи найманій праці виникає можливість направити на ці потреби надлишковий капітал. Такими держава-

ми були Месопотамія, Єгипет, Давня Греція, Давній Рим, Персія, Індія, арабські держави, Італія, Франція, Англія і Росія.

Перші сади належали правителям або верховній знаті. Тільки в Давній Греції сади від початку були загальними, що пов'язано з демократичним устроєм цієї держави. Сади, як і палаци, були своєрідною візитною карткою царів, імператорів і шахів. Чим більшими й чудовішими були палац і сад, тим багатшим і могутнішим вважався їх господар.

Для простих людей власний сад був недосяжною розкішшю. У більшості міст будинки так тісно тулилися один до одного, що місця для садків не залишалось. Мініатюрні садочки створювали в атріумах або на даху.

У наш час сади взагалі і з елементами національної символіки, зокрема, є обов'язковим елементом сучасного міста. Від їх архітектурно-художньої досконалості залежить гармонійний розвиток особистості, її духовне збагачення. Людина, сприймаючи навколишній пейзаж, збагачений елементами національної символіки, знайомиться з культурою і побутом різних народів, тому кожний витвір ландшафтного мистецтва має бути глибоко психологічним та високохудожнім.

1.Быльский Д.И. Новый взгляд на сад // Архитектура и строительство России. – 1997. – № 9.

2.Вергунов А.П. и др. Ландшафтное проектирование. – М., 1991.

3.Мерзлякина М. Тропой японского божества // Ландшафтный дизайн. – 2002. – №2.

4.Сичова А.В., Титова Н.П. Ландшафтный дизайн. – Минск, 1984.

Отримано 16.01.2003

УДК 711.7.01

В.А.ЦУРОВА

Київський національний університет будівництва і архітектури

ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОМПОЗИЦІЙНОГО ВИРІШЕННЯ МІСЬКИХ ПЛОЩ У ЗОНІ ВПЛИВУ ТРАНСПОРТНО-ПЕРЕСАДОЧНИХ ВУЗЛІВ

Розглядаються композиційні характеристики транспортної мережі, внутрішньої організації транспортно-пересадочних вузлів і благоустрою міських площ у зоні їх впливу. Вводяться ознаки доцільності середовища, що формується ззовні і всередині вузлових утворень. Визначені принципи створення гармонійної композиції міських просторів у зоні впливу транспортно-пересадочних вузлів.

“... необхідно, щоб у містах, залежно від їх величини, знаходилась більша чи менша кількість площ, на яких збираються мешканці поговорити про невідкладні свої справи; і оскільки ці площі мають різне призначення, то залежно від цього слід надати кожній з них зручне і принаadne місце. Такі вільні простори, залишені в місті незабудов-